

## **PLANSKI OKVIR ODRŽIVOG RAZVOJA TURIZMA NA PROSTORU ĐERDAPA**

**Vladimir Malinić<sup>1</sup>**

**Apstrakt:** Usled intenzivne degradacije životne sredine poslednjih decenija, nametnula se potreba da se i turizam poput drugih delatnosti usmeri prema održivom razvoju. Održivi razvoj se javlja kao suštinski preduslov i krajnji cilj efikasne organizacije svake ljudske aktivnosti. Veoma važan mehanizam usmeravanja turizma prema održivosti je njegovo prostorno planiranje, koje treba da bude integralan deo nacionalnog plana ekonomskog i društvenog razvoja, naročito ako se ima u vidu da je prostor ograničeno dobro. Đerdap je prepoznat kao jedno od geografski, privredno i motivski najinteresantnijih područja naše zemlje, pa je jasno da je zbog toga ovaj prostor predmet brojnih planskih i strateških dokumenata, čiji je cilj obezbeđivanje zaštite i održivog korišćenja prirode i kulturnog nasleđa kao osnove za razvoj turizma. Uvidom u PPPN NP „Đerdap“, Strategiju razvoja turizma Republike Srbije, lokalne strategije ekonomskog i održivog razvoja, master planove i druga dokumenta, uočava se da se turizam prepoznaje kao mehanizam za očuvanje životne sredine na prostoru nacionalnog parka, tj. uvažava ga kao sredstvo za ravnomerni ekološki, socio-kulturni i ekonomski razvoj i održivost Đerdapske turističke regije. Upravo zbog toga, razvoj turizma na ovom prostoru u budućnosti mora odražavati stvarne potrebe i želje subjekata turističke privrede i turista s jedne strane, odnosno prirode s druge, jer koncept održivog turizma podrazumeva partnerstvo svih subjekata koji u njemu učestvuju. Turizam je delatnost koja je u potpunosti zavisna od kvaliteta sredine i ukoliko je pravilno organizovan, može ostvarenim pozitivnim efektima da bude koristan u akcijama zaštite i unapređenja kvaliteta životne sredine.

**Gljučne reči:** Đerdap, održivi razvoj, turizam, prostorni plan, strateški okvir, master planovi

## **A PLANNING FRAMEWORK FOR SUSTAINABLE TOURISM DEVELOPMENT IN DJERDAP**

**Abstract:** Due to the intensive environmental degradation over the last decades, the need for tourism, too, as well as for other activities, to turn to sustainable development has arisen. Sustainable development appears as an essential prerequisite and ultimate goal of every human activity which is effectively organized. A very important mechanism for directing tourism toward sustainability is its spatial planning, which should be an integral part of the national economic and social development plan, especially if we have in mind that the space is limited good. Djerdap is recognized as one of the most prominent geographical, economic and motive areas of our country, so it is clear that this area is the subject of

---

<sup>1</sup> doktorand, Univerzitet u Beogradu - Geografski fakultet, Studentski trg 3/III, 11000 Beograd, e-mail: vmalinic92@gmail.com

## **Planski okvir održivog razvoja turizma na prostoru Đerdapa**

---

*numerous strategic and planning documents, the aim of which is to ensure the protection and sustainable use of nature and cultural heritage as the basis for tourism development. By inspecting PPPPN NP "Djerdap", the Tourism Development Strategy of the Republic of Serbia, the local strategies for economic and sustainable development, master plans and other documents, it is noted that tourism is recognized as a mechanism for the preservation of the environment in the national park area or good way for balanced ecological, socio-cultural and economic development and sustainability of the Djerdap tourism region. For this reason, the development of tourism in this area in the future must reflect the real needs and wishes of the subjects of the tourism industry and tourists on the one hand, or nature on the other, because the concept of sustainable tourism implies the partnership of all entities that participate in it. Tourism is an activity that is completely dependent on the quality of the environment, and if properly organized, the positive effects achieved can be beneficial in the actions of protection and improvement of the quality of the environment.*

**Key words:** Djerdap, sustainable development, tourism, spatial plan, strategic framework, master plans

## **UVOD**

Prostorno planiranje turizma predstavlja plansku, svesnu i kontinuiranu aktivnost društva koja ima za cilj optimalno usmeravanje prostornog razmeštaja turistički relevantnih investicija neophodnih za razvoj turizma na određenoj teritoriji (Jovičić, 2010). Odnos između prostornog planiranja i planiranja turizma vrlo je složen, zbog međusobno isprepletanih ekonomskih, pravnih, kulturnih, socijalnih i ekoloških aspekata, a izbor i lociranje turistički relevantnih sadržaja vrši se u skladu s potrebama društva.

Značaj prostornog planiranja turizma dodatno dolazi do izražaja ako imamo u vidu da je turizam, posmatrano na globalnom nivou, jedna od najbrže rastućih privrednih grana svetske ekonomije. Paralelno sa kvantitativnim promenama izraženim u visokim stopama rasta prometa i prihoda, turizam doživljava i značajne kvalitativne promene, jer „veliki deo tražnje napušta tradicionalne izvore, oblike i pravila turističkog ponašanja i traga za novim oblicima i sadržajima turističke rekreacije“ (Vukonić & Keča, 2001). Ipak, eksplozivan i nekontrolisan razvoj turizma tokom proteklih decenija bio je praćen mnogobrojnim neželjenim ekološkim, socijalnim i kulturnim posledicama, zbog čega se vremenom iskristalisala potreba da se i ova delatnost usmeri prema održivom razvoju (Malinić, 2016). Veoma važan mehanizam usmeravanja turizma prema održivosti je njegovo prostorno planiranje, koje treba da bude integralan deo nacionalnog plana ekonomskog i društvenog razvoja, naročito ako se ima u vidu da je prostor ograničeno dobro. Iskustva su pokazala da planiranje turizma bez povezivanja s ostalim sektorima može izazvati dugoročne negativne posledice u prostoru, a time i društvu.

Utvrđivanje prioriteta jedno je od najvažnijih i najdiskutabilnijih pitanja planiranja turizma. U ovom složenom postupku koriste se objektivni kriterijumi koji se dopunjuju subjektivnim kriterijumima, pri čemu dolazi do izvođenja odgovarajućih zaključaka neophodnih za donošenje ključnih odluka u postupku razvoja turizma (Jovičić, 2009). Dugotrajnim proučavanjima i posmatranjima, kao i primenom pomenutih kriterijuma, izdvojeno je nekoliko prioriteta turističkog razvoja Srbije (Jovičić, 2002), među kojima je đerdapski sektor Dunava prepoznat kao geografski, privredno i motivski najinteresantnije područje naše zemlje. Nikolić (1985) je svojim istraživanjem o utvrđivanju regionalnih prioriteta razvoja turizma u Srbiji posebno naznačio zonu Đerdapa, koja je istaknuta i brojnim planskim i strateškim dokumentima, o čemu će biti više reči u nastavku.

Đerdapska turistička regija nalazi se u severoistočnom delu centralne Srbije, na samoj granici sa Rumunijom. Prostire se sa desne strane Dunava, zahvatajući njegov neposredan

priobalni pojas od tvrđave Golubački grad do brane i hidroelektrane „Đerdap“, nedaleko od turističkog naselja Karataš. Obuhvata centralni i turistički najatraktivniji deo područja Donje Podunavlje, dok administrativno pripada trima opštinama: Golupcu, Majdanpeku i Kladovu. Na ovom prostoru je proglašen Nacionalni park „Đerdap“ 1974. godine. Njegova površina iznosi 63.608 ha i obuhvata uzani i šumoviti brdsko-planinski pojas širine od 2 do 8 km, sa dijapazonom nadmorskih visina od oko 50 m do 803 m nadmorske visine. Zakonom o Nacionalnom parku Đerdap iz 1983. godine, utvrđene su njegove prvobitne granice i površina od oko 82.000 ha. Međutim, Zakonom o nacionalnim parkovima iz 1993. godine površina mu je redukovana i utvrđene su mu sadašnje granice. Za razliku od severne granice, koja je predstavljena Dunavom, južna je neodređenija. Proteže se razvođem Dunava i Peka, kao i najvišim delovima Liškovca, Velikog grebena i Miroča. Izvan granice je ostao jedan deo sliva Porečke reke, ali neposredni sliv Dunava predstavlja dosta jasnu i geografski lako definisanu sredinu (Amidžić, 2005).

## **PROSTORNI PLAN KAO OKVIR ZA RAZVOJ TURIZMA U ĐERDAPU**

Turistička delatnost je dugo predmet brojnih prostornih planova, od lokalnih do nacionalnih. Osnovni problem najčešće se ispoljavao u činjenici da se u svim planovima zaštita prirodne sredine tretirala odvojeno od razvoja turizma, pri čemu se nije istraživala njihova međuzavisnost, što je dovelo do nesklada između usvojenih planskih rešenja i primene planova u praksi (Barbarić, 2011). Kada su u pitanju zaštita životne sredine i razvoj turizma, onda odstupanje od planiskih rešenja može dovesti do znatno težih posledica nego u nekim drugim slučajevima (Jovičić, 1997).

Pošto se Đerdapska turistička regija prostire na teritoriji Nacionalnog parka „Đerdap“, ključni planski dokument za razvoj svih delatnosti, pa i turizma, jeste Prostorni plan područja posebne namene Nacionalnog parka „Đerdap“. Prilikom izrade ovog dokumenta, poseban značaj su imale odredbe Prostornog plana Republike Srbije od 2010. do 2020. godine, Regionalnog prostornog plana Timočke krajine, Strategije regionalnog razvoja Republike Srbije za period od 2007. do 2012. godine, Nacionalna strategija održivog razvoja, Strategije razvoja turizma Republike Srbije, Strategije razvoja energetike Republike Srbije do 2015. godine, Strategije poljoprivrede i ruralnog razvoja Republike Srbije za period od 2014. do 2024. godine, Strategije upravljanja otpadom za period od 2010. do 2019. godine i Strategije razvoja šumarstva Republike Srbije. Prilikom izrade PPPN NP „Đerdap“, kao veoma značajnog planskog dokumenta za razvoj područja, uzeti su u obzir i drugi razvojni i planski dokumenti: Generalni Master plan saobraćaja u Srbiji, Program uređenja osnovnog nautičkog puta Dunavom kroz Srbiju DUNAV 2005, Master plan održivog razvoja ruralnog turizma u Srbiji, Master plan turističke destinacije „Donje Podunavlje“, Master plan kulturno-istorijske rute „Put rimskih careva“, Prostorni plan opštine Kladovo, Prostorni plan opštine Golubac, Prostorni plan opštine Kučevo, raspoložive faze izrade Prostornog plana opštine Majdanpek, Plan detaljne regulacije za revitalizaciju tvrđave Golubački grad, Plan detaljne regulacije područja arheološkog lokaliteta Lepenski vir u opštini Majdanpek, strateški, razvojni i akcioni planovi i dokumenti za pojedine opštine (ekološki akcioni planovi, lokalni ekološki akcioni planovi, strateški planovi u oblasti upravljanja vodama, otpadom, programi razvoja turizma, studije o prirodnim i kulturnim dobrima i dr.).

Planskim i razvojnim dokumentima definisane su osnovne odlike posmatranog područja, koje su od značaja za razvoj turizma:

## **Planski okvir održivog razvoja turizma na prostoru Đerdapa**

---

- Područje NP „Đerdap“, prema karakterističnim geografskim, istorijskim, funkcionalnim i kulturnim karakteristikama pripada prostornoj celini Istočne Srbije kao celini izuzetnih prirodnih i kulturnih odlika, ali teško ugroženih demografskih potencijala, sa značajnim problemom obnove demografske strukture, bogatim biološkim i kulturnim diverzitetom, uz značajan hidropotencijal Dunava.
- Područje NP „Đerdap“ pripada Dunavskoj razvojnoj osovini od primarnog značaja u Srbiji, odnosno širem prostoru koji je funkcionalno upućen ili povezan na reku Dunav, sa mogućnostima transgranične saradnje sa Rumunijom u zaštiti prirodnih i kulturnih dobara (naročito povezivanje Nacionalnog parka i parka prirode „Gvozdena vrata“)
- Donje Podunavlje definisano je kao prioriteta turistička destinacija sa manjim učešćem celogodišnje ponude. U prioritete je svrstan turing pravac koridora Dunava koji obuhvata: putne turing pravce (putevi kulture, biciklizma i dr), plovne turing pravce u funkciji nautičkog turizma (predviđa se izgradnja marina i pristana) i dr.
- Koridor VII, međunarodni plovni put Dunavom, predstavlja potencijal za prekograničnu saradnju Republike Srbije kroz brojne inicijative koje tretiraju strateške teme zaštite i razvoja na području Podunavlja, evroregiona i dr.
- Prioritetno je definisanje biciklističke rute „Euro Velo 6“, a posle 2014. godine aktivnosti razvoja saobraćajne infrastrukture su usmerene ka rekonstrukciji državnog puta I reda Golubac – Đerdap I, izgradnji obilaznica oko Golupca, Majdanpeka i Kladova, kao i rekonstrukciji prevodnica na Đerdapu.
- Najveći deo područja Prostornog plana svrstan je u područja veoma kvalitetne životne sredine. U područja zagađene i degradirane životne sredine svrstava se urbano područje Majdanpeka, a u područja ugrožene životne sredine rečna pristaništa na Dunavu. Prekogranična zagađenja imaju uticaja na zagađivanje voda Dunava i kvalitet vode Đerdapskog jezera.
- Za sticanje međunarodnog statusa zaštite predlaže se NP „Đerdap“ za upis u Listu rezervata biosfere (Program UNESKO-a „Čovek i biosfera“) i Listu svetske kulturne i prirodne baštine UNESKO. U cilju jačanja prekogranične saradnje Srbije u oblasti zaštite prirode, u planskom periodu poseban značaj ima NP „Đerdap“. U prioriteta kulturna područja koja treba da uživaju poseban tretman svrstano je priobalje Dunava sa praistorijskim lokalitetima, rimskim limesom i srednjovekovnim tvrđavama.

Dakle, PPPPN NP „Đerdap“ predstavlja okvir i glavnu smernicu za razvoj svih delatnosti koje spadaju u kompleks turizma. Izuzetno je važno što ovaj plan prepoznaje turizam kao mehanizam za očuvanje životne sredine na prostoru nacionalnog parka, tj. uvažava ga kao sredstvo za ravnomerni ekološki, socio-kulturni i ekonomski razvoj i održivost Đerdapske turističke regije. U suprotnom, razvoj turizma na ovom prostoru ne bi bio moguć.

## **STRATEŠKI OKVIR ZA RAZVOJ TURIZMA U ĐERDAPU**

Najznačajniji planski dokument u oblasti turizma je *Strategija razvoja turizma Republike Srbije*, kojom se određuju dugoročni ciljevi planiranja i razvoja turizma u skladu sa ekonomskim, tehnološkim, komunikacionim, informatičkim, klimatskim, socio-psihološkim i drugim trendovima i tendencijama (Jovičić, 2016). Očekivani rezultati primene Strategije su postizanje povećanja konkurentnosti srpskog turizma, povećanje deviznog priliva, rast domaćeg turističkog prometa, kao i rast zaposlenosti putem razvoja turizma u cilju transformacije Republike Srbije u konkurentnu turističku destinaciju.

Analizom ključnih pretpostavki i mogućnosti za razvoj turizma u Srbiji, uvažavanjem značajnih promena u okruženju naše zemlje, a na osnovu dosadašnjih rezultata turističkog privređivanja, Strategijom je dat okvir i predlog rasporeda karakterističnih turističkih klastera (Vojvodina, Beograd sa Dunavom, Zapadna Srbija i Istočna Srbija), koji nije zasnovan na administrativno-upravnim granicama koje postoje unutar zemlje, već na racionalnim uporištima u različitim oblicima ekonomije koji se u pojedinim regijama, kao potencijalnim turističkim destinacijama, mogu razviti i unaprediti.

Đerdapska turistička regija se nalazi u okviru klastera Istočna Srbija, koji je još uvek turistički neotkriven, ali i perspektivan. Autori Strategije definišu Đerdap kao „turističko područje sa izuzetnim potencijalima za razvoj, područje koje je atraktivno, inspirativno i kreativno“. Ipak, Istočna Srbija je klaster koji ima najveće infrastrukturne i druge probleme vezane za razvoj konkurentskih oblika turističke ponude.

Strategija razvoja turizma je polazište turističke politike svake zemlje, ali i osnova za izradu drugih, hijerarhijski nižih dokumenata iz oblasti turizma. Jedinice lokalne samouprave sve češće usvajaju strategije ekonomskog i održivog razvoja, u okviru kojih se daju smernice i podsticaji za sve sektore privrede, uključujući i turizam. Implementiranje ovih strategija bazirano je na kombinaciji akcionih planova, organizacione strukture i uključivanju zainteresovanih aktera.

U *Strategiji lokalnog ekonomskog razvoja opštine Golubac* pitanje razvoja turizma je izuzetno naglašeno. U delu Strategije koji se odnosi na turizam, dat je pregled turističkih potencijala Golupca, prirodnih i antropogenih, kao i materijalne baze za razvoj turizma. Kao ključni turistički proizvodi ističu se nautički turizam na Dunavu, kulturni turizam na Golubačkoj tvrđavi i kratki odmori. Konstatuje se da je jedna od prepreka u razvoju turizma nedostatak obrazovanih kadrova, te da su zaposleni u sektoru turizma uglavnom bez formalnog obrazovanja iz ove oblasti. Glavni izvor tražnje su stanovnici Beograda. Ostvarenje razvoja turizma predviđeno je realizacijom programa (deset programa) i projekata (pedeset projekata) iz oblasti turizma u skladu sa opštim i posebnim ciljevima Strategije lokalnog ekonomskog razvoja opštine Golubac i Strategijom razvoja turizma Republike Srbije.

*Strategija lokalnog ekonomskog razvoja opštine Majdanpek* takođe ističe razvojni potencijal turizma. Strategija navodi četiri ključna pitanja razvoja (ili opšta cilja). To su: razvoj poljoprivrede, razvoj turizma, razvoj komunalne infrastrukture i razvoj preduzetništva i malih i srednjih preduzeća. U tom smislu, data je lista posebnih ciljeva i projekata za njihovo ostvarenje. Dakle, jedan od opštih ciljeva je razvoj turizma, a u okviru njega je izdvojeno više posebnih ciljeva, kao što je stvaranje pretpostavki i uslova za razvoj turizma (odnosi se na izradu planskih, urbanističkih akata i projekata uređenja lokacija turističkih atrakcija, izletišta i područja sa potencijalima za razvoj turizma; uspostavljanje regionalne i prekogranične saradnje u cilju razvoja turizma; unapređenje rada lokalnih institucija i službi za podršku razvoja turizma), unapređenje turističke ponude i turističkih proizvoda, razvoj ostalih vidova turizma i turističkih sadržaja.

*Strategija održivog razvoja opštine Kladovo* od 2010. do 2020. godine ističe turizam kao jedan od prioriteta razvoja. Strategija daje snažan osvrt na identifikaciju prirodnih i antropogenih vrednosti đerdapskog sektora Dunava značajnih za održivi razvoj turizma Đerdapske turističke regije, ali i sagledava druge vitalne parametre turističke privrede – geografski položaj (uključujući turističko-geografski i saobraćajno-geografski položaj), materijalnu bazu, turistički promet, oblike turističkog prometa i strateški i planski osnov – sa aspekta njihovog značaja za održivost.

## **MASTER PLANOWI RAZVOJA TURIZMA I ĐERDAPSKA TURISTIČKA REGIJA**

Kako bi se olakšala implementacija Strategije razvoja turizma Srbije, izrađeno je 16 master planova za prioritetne turističke destinacije naše zemlje. Ideja je bila da se uz pomoć master planova izvrši analiza i evaluacija prostornih mogućnosti i ukupnih potencijala za razvoj turizma odabranih područja, ali i da se ukaže na značaj koordinacije planskog i strateškog okvira razvoja. Kroz master planove razvoja turizma, Srbija ima dobro obrađene atrakcije i dobro pripremljena mesta za ulaganja novih investitora.

Đerdapska turistička regija je predmet obrade tri strategijska master plana: Master plan turističke destinacije „Donje Podunavlje“, Master plan kulturno-istorijska ruta „Put rimskih careva“ i Master plan održivog razvoja ruralnog turizma Srbije. To jasno govori o značaju ove destinacije za razvoj turizma Srbije, ali i bogatstvu motivskog potencijala ovog prostora.

*Master plan turističke destinacije „Donje Podunavlje“* obuhvata desnu (srpsku) obalu Dunava od Velikog Gradišta do izlaza Dunava iz Srbije, tj. teritorije pet opština: Veliko Gradište, Golubac, Majdanpek, Kladovo i Negotin. Autori master plana su ustanovili da je Donje Podunavlje pogodno za razvoj osam vrsta turističkih proizvoda. To su nautički turizam, ruralni turizam, sportski turizam, poslovni turizam, kružne ture, turizam specijalnih interesa, manifestacioni turizam i odmori. Kao ključni problemi destinacije ističu se infrastruktura i zemljišna politika (zbog teritorije nacionalnog parka). Predložene su mere koje treba da podstaknu razvoj turističke privrede, naglašava se neophodnost saradnje javnog i privatnog sektora u kreiranju politika razvoja, date su projekcije razvoja i modeli upravljanja destinacijom.

*Master planom kulturno-istorijske rute „Put rimskih careva“* obuhvata itinerer od Niša i arheološkog lokaliteta Medijana do Trajanove table na teritoriji opštine Kladovo. Master planom je osmišljeno projektno planiranje sistema profesionalne interpretacije ove rute od Medijane do Viminacijuma, uključujući i same lokalitete, a među kojima su ključni: Medijana, Feliks Romulijana, Trajanov most, Dijana, Trajanova tabla i Viminacijum. Master planom kulturno-istorijske rute „Put rimskih careva“ su obuhvaćeni lokaliteti iz rimskog perioda, ali je naglašeno i ukupno kulturno nasleđe. Kao i kod Master plana turističke destinacije „Donje Podunavlje“, i ovde su predočeni marketing, upravljački i akcioni plan, kao i projekcije rasta i ključni projekti. Ovaj master plan je ilustrativan primer široke lepeze i komplementarnosti turističkih potencijala Đerdapa, koji se ogledaju u mogućnosti za saradnju s prostorno relativno udaljenim destinacijama i povezivanjem njihovih potencijala u jednu celinu i proizvod.

*Master plan održivog razvoja ruralnog turizma Srbije* izradili su Program Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP), Organizacija za hranu i poljoprivredu (FAO), Svetska turistička organizacija (UNWTO), Dečiji fond Ujedinjenih nacija (UNICEF) i Program Ujedinjenih nacija za životnu sredinu (UNEP) u saradnji sa Ministarstvom ekonomije i regionalnog razvoja, Ministarstvom poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede i Turističkom organizacijom Srbije 2011. godine, a usvojen je 2012. godine sa pratećim akcionim i implementacionim planom (Barbarić, 2014). Svetska turistička organizacija je istovremeno sa 19 lokalnih samouprava razvijala lokalne kapacitete za primenu master plana, definišući razvoj javnog, privatnog i civilnog sektora u cilju stvaranja konkurentnog i održivog razvoja ruralnog turizma. Cilj ovog plana je stvaranje uslova za diverzifikaciju ruralne ekonomije u Srbiji, što bi podstaklo sveukupni razvoj izabranih gradova i opština. Takođe, ovaj master plan treba da omogući jačanje kapaciteta preduzetnika koji se bave ruralnim turizmom i da pruži podršku lokalnim projektima. Ovim master planom obuhvaćeno je i Donje Podunavlje s opštinama Požarevac, Veliko Gradište, Golubac, Majdanpek i Kladovo.

## **ZAKLJUČAK**

U našoj zemlji, kao izrazito kontinentalnom balkanskom prostoru, Đerdap predstavlja ne samo lokalnu i regionalnu, već nacionalnu i evropsku turističku, saobraćajnu, kulturno-istorijsku i civilizacijsku vrednost. To je prostor s visokom koncentracijom prirodnih i antropogenih turističkih resursa, različitog nivoa zaštite, očuvanosti i valorizacije. Jasno je da je zbog toga Đerdap predmet brojnih planskih i strateških dokumenata, čiji je cilj obezbeđivanje zaštite i održivog korišćenja prirode i kulturnog nasleđa kao osnove za razvoj turizma.

Dosadašnja praksa u svetskim turističkim kretanjima pokazala je da prostor predstavlja bazičan element razvoja turizma. Kvalitet prostora i njegova opremljenost su najznačajnija motivacija za turistička kretanja i njihovo usmeravanje. Industrijalizacijom i urbanizacijom čovek je uticao u velikoj meri na promene u životnoj sredini, čime je stvorena situacija da je relativno mali prostor na planeti ostao bez direktnog antropogenog uticaja, a povećao se broj predela koji su, u manjoj ili većoj meri, bili izloženi različitim dejstvima. U skladu sa tim, ali i sa potenciranjem ekološke dimenzije turizma, očuvani prirodni prostori postaju sve aktuelniji na turističkom tržištu, što je jedna od glavnih prednosti Đerdapa. Uvažavajući navedeno, u budućnosti će sve više na značaju dobijati prostorno planiranje turizma, koje bi trebalo da omogući stvaranje uslova za održivi razvoj u smislu zaštite životne sredine od postojećih zagađivača i uspostavljanje mehanizama za obuzdavanje potencijalnih novih zagađivača, rešiti pitanje odlaganja i deponovanja svih vrsta otpada, razvoja komunalne i turističke infrastrukture, izgradnje i opremanje marina, pristana i receptivno-informativnih punktova na Dunavu, rekonstrukcije postojećih smeštajnih kapaciteta i izgradnje novih. Takođe, koncept održivog razvoja turizma podrazumeva partnerstvo svih subjekata koji u njemu učestvuju. Razvoj u budućnosti mora odražavati stvarne potrebe i želje subjekata turističke privrede i turista s jedne strane, odnosno prirode s druge. Turizam je delatnost koja je u potpunosti zavisna od kvaliteta sredine i ukoliko je pravilno organizovan, može ostvarenim pozitivnim efektima da bude koristan u akcijama zaštite i unapređenja kvaliteta životne sredine.

## **LITERATURA**

- Amidžić, L. (2005). Nacionalni parkovi Srbije. Beograd: Zavod za zaštitu prirode Srbije.
- Barbarić, L. (2014). Održivi razvoj turističke destinacije „Đerdap“ (magistarski rad). Beograd: Univerzitet Singidunum, Departman za posle diplomске studije.
- IAUS (2012). Prostorni plan područja posebne namene Nacionalnog parka „Đerdap“. Beograd: IAUS.
- Jovičić, D. (2016). Menadžment i politika turističkih destinacija. Beograd: Univerzitet u Beogradu – Geografski fakultet.
- Jovičić, D. (2010). Turizam i životna sredina. Beograd: Ton Plus.
- Jovičić, D. (2009). Turistička geografija Srbije. Beograd: Geografski fakultet Univerziteta u Beogradu.
- Jovičić, Ž. (2002). Turizam Srbije. Beograd: Turistička štampa.
- Jovičić, D. (1997). Razvoj turizma i zaštita prirode u nacionalnim parkovima. Beograd: Velarta.
- Maksin, M. (2012). Turizam i prostor. Beograd: Univerzitet Singidunum - Departman za

### ***Planski okvir održivog razvoja turizma na prostoru Đerdapa***

---

turistički i hotelijerski menadžment.

Malinić, V. (2016). Urbani ekoturizam kao koncept optimalnog razvoja PIO „Veliko ratno ostrvo“. U Zbornik radova Geografskog fakulteta Univerziteta u Beogradu, 64, 481-516.

Master plan turističke destinacije „Donje Podunavlje“ (2007). Beograd: Ekonomski fakultet Univerziteta u Beogradu.

Master plan kulturno-istorijske rute „Put rimskih careva“ (2007). Beograd: Ekonomski fakultet Univerziteta u Beogradu.

Master plan održivog razvoja ruralnog turizma u Srbiji (2011). Beograd: UNWTO.

Nikolić, S. (1985). Regionalni prioriteti razvoja turizma u SR Srbiji bez SAP. Beograd: Turistička štampa.

Plan upravljanja Nacionalnim parkom „Đerdap“ za period od 2010. do 2020. godine. (2012). Donji Milanovac: JP Nacionalni park „Đerdap“.

Prostorni plan Republike Srbije (2010). Službeni glasnik RS, br. 88/2010.

Strategija održivog razvoja opštine Kladovo od 2010. do 2020. godine (2010). Kladovo: SO Kladovo.

Strategija lokalnog ekonomskog razvoja opštine Majdanpek od 2010. do 2014. godine (2009). Majdanpek: SO Majdanpek.

Strategija lokalnog ekonomskog razvoja opštine Golubac od 2010. do 2014. godine (2010). Golubac: SO Golubac.

Strategija razvoja turizma Republike Srbije za period od 2016. do 2025 (2015). Beograd: Ministarstvo trgovine, turizma i telekomunikacija Republike Srbije.

Vukonić, B., Keča, K. (2001). Turizam i razvoj. Zagreb: Ekonomski fakultet.